

Agzamaxodjaeva M.Sh

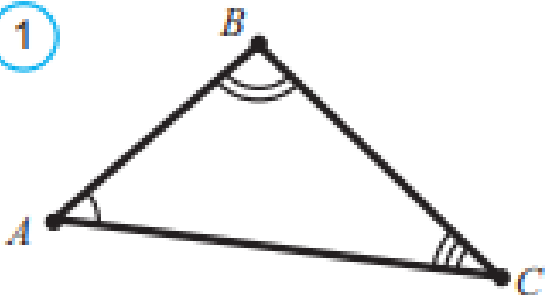
I kurs. GEOMETRIYA

4-Mavzu: UCHBURCHAK. UCHBURCHAKNING TURLARI

Bir to'g'ri chiziqda yotmagan uchta nuqtani belgilaymiz. Ularni o'zaro kesmalar bilan tutashtirub chiqsak, **uchburchak** hosil bo'ladi (1-rasm). Belgilangan uchta nuqta uchburchakning uchlari, kesmalar esa uchburchakning tomonlaridan iborat bo'ladi. Odatda, "uchburchak" so'zi o'rniga $\triangle$ belgisi ishlatiladi. " $\triangle ABC$ " yozuvi "uchburchak ABC " yoki " ABC uchburchak" deb o'qiladi. $\angle BAC$, $\angle ABC$, $\angle ACB$ — uchburchakning **burchaklari** deb yuritiladi. Ularni ba'zida aniqlik uchun **ichki burchaklar** deb ham atashadi (1-rasm).

Uchburchak burchaklarini $\angle A$, $\angle B$, $\angle C$ tarzda ham belgilash mumkin. Uchburchakning tomonlari va burchaklari uning asosiy elementlari deb ataladi. Uchburchakning uchala tomoni uzunliklari yig'indisiga, uning **perimetri** deyiladi. U P harfi bilan belgilanadi. Shuningdek, BAC burchak uchburchakning AB va AC tomonlari orasida yotuvchi burchagi; AB va AC tomonlar BAC burchakka yopishgan, BC tomon BAC burchak qarshisida yotibdi kabi iboralar qo'llaniladi.

1

$\triangle ABC$ — ABC uchburchak

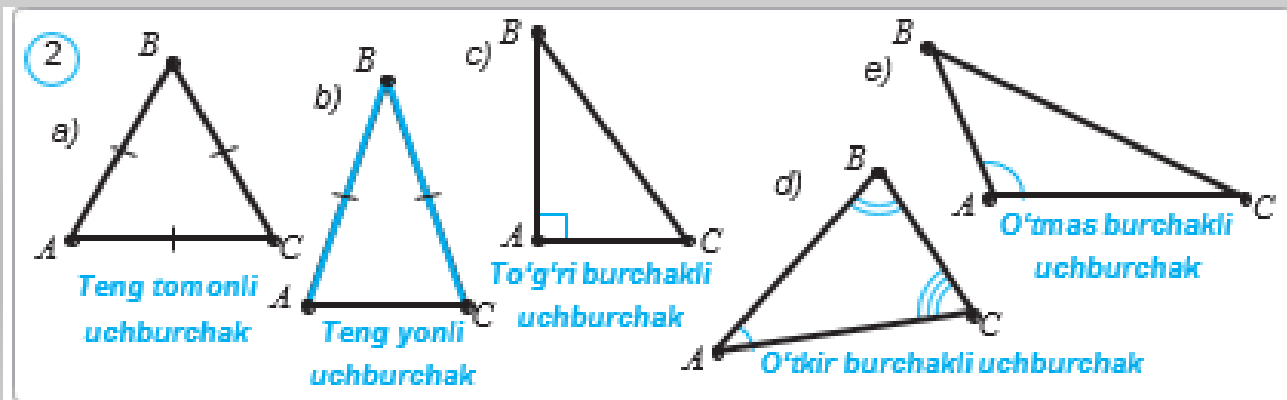
A, B, C nuqtalar — uchburchakning uchlari

AB, BC, AC kesmalar — uchburchakning tomonlari

$\angle A, \angle B, \angle C$ — uchburchakning burchaklari

$P = AB + BC + AC$ — uchburchakning perimetri

Tomonlari va burchaklariga ko'ra uchburchaklar quyidagi turlarga ajratiladi: uchala tomoni o'zaro teng bo'lsa, **teng tomonli uchburchak** (2.a-rasm), tomonlaridan ikkitasi o'zaro teng bo'lsa, **teng yonli uchburchak** (2.b-rasm), bitta burchagi to'g'ri bo'lsa, **to'g'ri burchakli uchburchak** (2.c-rasm), hamma burchaklari o'tkir bo'lsa, **o'tkir burchakli uchburchak** (2.d-rasm), bitta burchagi o'tmas bo'lsa, **o'tmas burchakli uchburchak** (2.e-rasm)

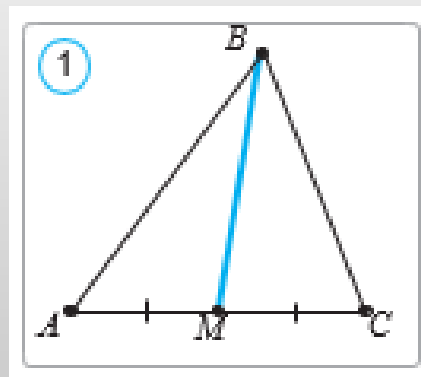
Uchburchakning asosiy elementlari: mediana, balandlik va bissektrisa

TIAME

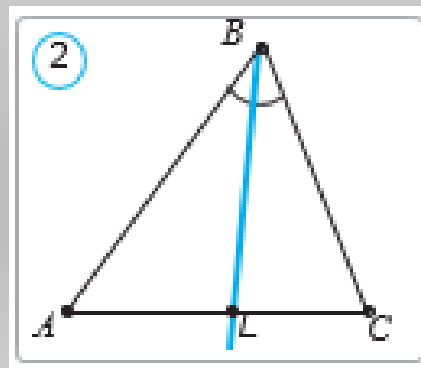
ABC uchburchakning B uchini uning qarshisida yotuvchi tomonning o'rtasi M nuqta bilan tutashtiramiz (1-rasm). Hosil bo'lgan BM kesma ABC uchburchakning *medianasi* deb ataladi. Bu mediana B uchdan chiqqan yoki AC tomonga tushgan deyiladi.

Uchburchak uchini shu uch qarshisidagi tomonning o'rtasi bilan tutashtiruvchi kesma uchburchakning **medianasi** deb ataladi.

ABC uchburchak B burchagining bissektrisasini o'tkazamiz (2-rasm). Uning AC tomon bilan kesishgan nuqtasini L bilan belgilaymiz. Hosil bo'lgan BL kesma ABC uchburchakning *bissektrisasi* deb ataladi.

Uchburchak burchagi bissektrisasining uchburchak ichida yotgan qismi (kesmasi) uchburchak **bissektrisasi** deyiladi.

Uchburchakning asosiy elementlari: mediana, balandlik va bissektrisa

ABC uchburchakning B uchidan AC tomon yotgan to'g'ri chiziqqa perpendikular tushiramiz (3-rasm). Perpendikular asosini H bilan belgilaymiz. Hosil bo'lgan BH kesma ABC uchburchakning balandligi deb ataladi.

Uchburchak uchidan shu uch qarshisidagi tomon yotgan to'g'ri chiziqqa tushirilgan perpendikular, uchburchakning **balandligi** deb ataladi.

